

УДК [316:001.891.3]342.513

В.С. Резнік, канд. соціол. наук

Інститут соціології НАН України

ДЕЛЕГІТИМАЦІЯ ПРИВАТНОЇ ВЛАСНОСТІ В УТОПІЧНИХ СОЦІАЛІСТИЧНИХ ВЧЕННЯХ НОВОГО ЧАСУ

Стаття присвячена інтерпретації феномену приватної власності у соціальних теоріях утопічного соціалізму. Звернуто увагу на обґрунтування положень про соціальні дисфункції приватної власності. Вивчено аргументацію необхідності скасування приватної власності.

Ключові слова: приватна власність, делегітимація, утопічний соціалізм.

Реінституціоналізація приватної власності в перебігу приватизації призвела до глибокого соціального розшарування сучасного українського суспільства. Відтак виникли загрози соціальних розмежувань, розколів та протиборств. За цих обставин неабиякого значення набуває легітимація приватної власності, тобто соціальне визнання приватної власності як складової соціальної інтеграції. З огляду на зазначені соціальні обставини роль легітимації приватної власності в забезпеченні соціальної злагоди за умов докорінних суспільних перетворень становить велику пізнавальну значущість. Але, попри нагальну потребу, бракує наукового знання особливостей зазначеної легітимації. Така суперечність між потребою у науковому знанні та його відсутністю є проблемною ситуацією. Щоб вийти із цієї ситуації, потрібно вивчити світовий історичний досвід інтелектуальної легітимації/делегітимації приватної власності, здійснюваної на підґрунті ідей, логіки та раціональності. Передусім особливий інтерес становить ідейна легітимація/делегітимація приватної власності у західній соціально-філософській традиції. Розвиток соціально-філософських тлумачень приватної власності вивчали В. Ворона [1; 2; 3], Л. Каніщенко і Ю. Пахомов [3], Г. Задорожний [4], В. Коцюбинський [5], М. Домашенко і М. Рубаник [6] та ін. Утім, соціально-філософська спадщина в зазначених працях розглянута з огляду на інші наукові проблеми, а також переважно в теоретичних контекстах економічної та юридичної наук. Серед низки завдань дуже важливим є виявлення соціальних ідей, що мали і дотепер мають вплив на становлення та розвиток нелегітимності приватної власності, тобто незаконності, неправомірності, неприйнятності або невідповідності приватної власності, суб'єктивно усвідомлюваних людьми з огляду на раціональні та етичні критерії. Іншими словами, необхідно виокремити та розглянути ідейний спадок чільних соціальних філософів Нового часу,

що розбудували вчення утопічного соціалізму, та з'ясувати його роль у делегітимації приватної власності. Спроба розв'язання цього завдання власне й наводиться у даній статті.

Передусім доречно проаналізувати творчий доробок В.Годвіна, який вважав можливим розглядати явище власності лише з погляду справедливості. Його розуміння справедливості передбачає належність будь-чого тому, хто найбільше його потребує, або тому, для кого таке володіння є найкориснішим. Відповідно, несправедливість вбачається там, де одна людина володіє надміром, а решта людей позбавлені навіть найнеобхіднішого для життя. Тобто несправедливість виводиться із нерівного розподілу власності. Така нерівність призводить до безладу в суспільстві: коли один втрачає у праці здоров'я, інший ніжитья в розкоші; коли один при всьому бажанні не має можливостей розвивати свої творчі та інтелектуальні спроможності, інший за наявності таких можливостей нехтує ними через власну нехить і лінощі. Обставини, за яких одна людина із надлишком володіє тим, чого інша позбавлена, створюють передумови для зловживань та злочинів.

Існування приватної власності не є справедливим: "Вона надає одній людині величезні багатства на підставі випадковості народження" [7, с. 64]. Навіть за умови, що власність та нерівність є наслідками заповзятливості та працелюбності окремих людей, такий стан не визнається справедливим: надмірне накопичення життєвих засобів в одних людей та брак ресурсів в інших – несправедливі та безглузді. За твердженням Годвіна, "багатство досягається через обман ближнього і витрачається у нарузі над ним" [7, с. 73]. Такі можливості несправедливого накопичення власності є наслідком існуючого громадянського порядку. За його умов панує дух гніту, рабства та обману, з одного боку, і заздрість, злоба та мстивість – з іншого. Із започаткуванням накопичення та нерівномірного розподілу власності започаткувалося й запекле протиборство між власниками і неїмущими. Умиротворення суспільства можливе лише за рівномірного розподілу власності, що є єдино справедливим.

Правильний спосіб подолання нерівності Годвін пов'язує з розумом, а не з насиллям. Але оскільки несправедливість зберігається за допомогою насилля, наявний порядок безпосередньо переконує неїмущих у безсиллі розуму. Не маючи іншої ради, вони стають схильними до встановлення справедливості через насилля. Натомість Годвін схильний вважати, що рівність настає після великого інтелектуального вдосконалення людей та усталення їх віри у справедливість. Відтак, поспішність і непродуманість при втіленні ідеї зрівняння власності можуть спричинити безлад, дати тільки короткочасний результат, після якого постане нова, ще більш варварська нерівність [7, с. 93–94]. Він також визнає певну слушність опонентів ідеї зрівняння власності щодо неможливості остаточного викорінення нерівності через неможливість повної зміни природи людини [7, с. 104]. Помисли людей не можуть бути

цілковитої однастайності: "Нас не можна звести до одноманітної чіткості годинникового механізму" [7, с. 119]. Годвін застерігає від примусового колективізму, від перетворення людей на машини. Ці засоби помилкові й безглузді. Дієве лише переконання. Поки у свідомості людей глибоко не закарбується розуміння того, що лише їхні справжні потреби обґрунтовують єдино справедливі домагання володіння життєвими засобами*, ідея рівності не може бути втілена. Правильний спосіб прискорити зникнення хибних корисливих думок вбачається не в насиллі чи у зведенні людей до розумової одноманітності, а в спонуканні кожної людини думати самій за себе: "Те, що я маю, істинно моє, якщо потрібне мені для уживання; те, що я маю, якщо воно навіть становить плід моєї праці, але мені не потрібне, не може бути мною утримане без порушення справедливості" [7, с. 134]. Лише коли люди власним розумом дійдуть усвідомлення безглуздості та марності зайвого накопичення, вони зможуть утриматися від нього.

Утім, Годвін не виключає можливості насильницьких спроб удосконалення суспільства. Він передбачає, "що революція супроводжуватиметься різнею, і, ймовірно, це найогидніше, що можна собі уявити, навіть враховуючи її нетривалість" [7, с. 150]. Попри таке невтішне припущення, залучення до істини через насильство визнається виправданим, бо "треба протиставити момент жаху та відчаю століттям щастя" [7, с. 151]. Порядок і щастя, розумовий розвиток та спокійна добродієність, що настануть внаслідок насильницького перерозподілу власності на засадах рівності, визначені вартими тимчасового безладу, насилля і страждань. Відмова від насилля задля досягнення щастя прирівнюється до волі випадку, "коли людина, що пошкодила свою кінцівку, відмовилася б піддатися тій муці, котра пов'язана з її вправлінням" [7, с. 153]. Істина варта втілення за будь-яку ціну. Зрештою, протиборство, насилля і нетерпимість виникає через необґрунтований опір втіленню істини та справедливості. Озлоблення й розлючення немісних здебільше зумовлюються зловживаннями самих багатіїв: "Привілеї багатих, немилосердно використовувані ними, природно, призводять до відплати; бідну людину доводять до того, що вона починає вважати теперішній стан суспільства станом війни..." [7, с. 177]. Серед джерел руйнівних пристрастей зазначено також спостереження підкресленого розкошування багатіїв на тлі жалюгідного і стражденного життя бідняків: "Здається, що багатій не може задовольнитися своїми багатствами, якщо видовище їх не дратує інших" [7, с. 178]. Не меншу лють і роздратування загалу викликає безглузда зухвалість багатіїв та їхні намагання привласнювати чужі права. Зрештою всі зазначені обставини можуть призвести до запеклого громадянського протиборства.

*Йдеться про засоби, що вможливають фізичне існування, певний прихисток, розвиток інтелектуальних здібностей, пізнання істини та застосування своїх кращих якостей – все те, в чому полягає особисте щастя.

Однак Годвінові більше імпонує мирне розв'язання питання встановлення рівності та справедливості через поширення істини й терпляче очікування утвердження віри в неї серед широких верств суспільства: "Я повинен прагнути не до того, щоби насильницьки змінити установи, але до того, щоби доказами розуму змінити ідеї" [7, с. 156]. Усі притямні люди мають відтак спрямовувати свою діяльність у відповідності з ідеями справедливості. Істина невідпорна, а її поширення завжди благодатне й незворотне: "Її успіхи йдуть послідовно, і кожен етап готує свідомість до наступного" [7, с. 157]. Поширення істини – найпряміший шлях до справедливості, а розум – найпридатніше знаряддя для її втілення. Прихильники істини мають діяти не насиллям, а переконуваннями. Презирство, ворожість, злопам'ятність та мстивість несумісні з поступом істини: "Найважливіша причина, що затримала її втілення, полягає у неправильній поведінці її прихильників, у суворості, брутальності та неблаганності, що вкладені у справу" [7, с. 163–164]. Зрівняння власності має відбутися не за допомогою закону, адміністративного розпорядження чи публічних установ, а лише через особисту переконаність людей.

Чільне місце приватній власності відведене в ідейному спадку А.Сен-Сімона. Сен-Сімон вважав за доцільне планово-раціональне промислове облаштування суспільства з метою унеможливлення стихійності в економіці та безладу в суспільстві. Ключову суперечність капіталізму він убачав у протиборстві між виробничим і невиробничим секторами економіки. Учасниками протиборства, з одного боку, є діяльні власники та робітники, а з іншого – ранти, котрі нічого не виробляють, та земельні власники, що живуть із ренти. Тобто Сен-Сімона можна вважати прихильником продуктивної (трудової) приватної власності. Він розглядав власників-промисловців як клас, найбільш зацікавлений у підтриманні порядку з огляду на збитки від безладдя, а відтак – найбільш придатний для виконання місії загального проводу в суспільстві.

Приватну власність оцінено, відтак, помірковано і виважено, зважаючи на те, що інститут власності "слугує підвалиною суспільної будови" [8, с. 355]. Цей інститут власності не вважається незмінним та вічним: він має змінюватися відповідно до потреб суспільства. Через це найважливішим завданням, що підлягає негайному розв'язанню, визначено облаштування власності для щонайбільшого добробуту та свобод усього суспільства: "Добре зрозуміти природу права власності та утвердити це право на основі, найсприятливішій для росту багатства і свободи промисловості" [8, с. 356]. Засоби такого утвердження вбачаються передусім у законодавчому з'ясуванні: 1) що може бути предметом власності, 2) якими засобами окремі особи можуть набувати власності та 3) яким чином вони мають право користуватися нею, коли її вже набуто. При цьому Сен-Сімон неабиякого значення надає громадській думці – "великій силі", що їй повинні підпорядковуватися усі інші людські сили за умови її ясного вираження. За його твердженням, закон

буде ухвалено, якщо можна буде спонукати громадську думку зобов'язати законодавців його ухвалити [8, с. 362]. Досягнення бажаного законодавчого результату тут поставлено в залежність від правильного спрямування громадської думки. Тобто йдеться про встановлення досконалого суспільного устрою мірою готовності до нього людей.

Ш. Фур'є тлумачить явище приватної власності на підґрунті власної теорії генези людства. Згідно з цією теорією вік світу поділений на дев'ять соціальних періодів, що утворюють три групи за мірою розвитку виробничої діяльності людей:

- а) "переддень" виробничої діяльності становлять перші три періоди: "несправжній", без людини; первісний, що зветься Едемом; період дикості, або бездіяльності;
- б) "хибна" виробнича діяльність характерна для періодів патріархату, варварства та цивілізації;
- в) "правильна" виробнича діяльність, що має встановитися впродовж періодів гарантизму, соціантизму та гармонізму [9, с. 393].

У межах цієї соціальної періодизації Фур'є локалізував сучасну йому добу як період цивілізації та піддав його й попередні періоди нищівній критиці. Головний закид при цьому – соціальна несправедливість, грабунок та хижацтво, похідні від всевладдя індивідуальної власності. Розподіл життєвих засобів не передбачає винагороди усіх виробничих якостей людей і здійснюється тільки відповідно до належної кожному частки капіталу. Відтак, Фур'є визначає головним завданням встановлення справедливості при розподілі доходів та задовільне винагородження кожного за трьома його виробничими показниками – працею, капіталом і талантом [10, с. 17]. Можливість розв'язання вбачає у зміні обставин, які спонукають до людської корисливості: залучити людину до справедливості можна лише за умови її особистої вигоди від останньої. Майбутній устрій гармонії полягатиме у створенні для бідних широких можливостей розбагатіти, піднятися до становища заможної людини, побачити успішними своїх дітей, сподіватися посісти багатство. Йдеться про формування "духу власності", за якого бідні люди не зможуть відчувати відрази до багатих. З іншого боку, для багатіїв створюються умови задоволення їхньої корисливості у неруйнівний для суспільства спосіб, тобто умови, за яких несправедливість обертається на шкоду тому, хто її заподіює. Правдивість і справедливість перетворюються у передумову прибутковості.

Таке соціальне умиротворення розглядається як наслідок встановлення устрою гарантій. Найважливішими серед останніх з погляду здорового глузду є: 1) гарантія роботи, засобів до існування і добробуту для неіснуючого класу; 2) гарантія правдивості у справах вигоди і безпеки в суспільних відносинах для середнього та багатого класів [10, с. 220]. Дух власності за соціетарного режиму мав також отримати гарантії вільного обігу капіталу, безпеки володіння і передання, отримання доходу завдяки солідарності та всезагальному

забезпеченню, посідання мінімальної власності [9, с. 412]. Ці гарантії були відсутні за часів Фур'є, тобто за умов періоду цивілізації і властивих їй шахрайства та несправедливості.

У такий спосіб за соціетарного устрою створюються передумови подолання руйнівних властивостей суперечності колективного й індивідуального інтересів у господарському житті суспільства. За часів цивілізації кожен трудящий перебуває в стані своєрідної економічної війни із загалом та вимушено стає недобррозичливцем свого оточення з огляду на особистий економічний інтерес: лікар бажає своїм співгромадянам добрих лихоманок, повірений (адвокат) – добрих судових суперечок у кожній сім'ї, архітекторові на користь добряча пожежа, а склорізові – сильний град і т. ін. [11, с. 88]. Такий стан умисної війни – неминучий наслідок антисоціетарного способу господарювання як "світу навиворіт", що значною мірою зумовлений непідпорядкованістю приватної власності інтересам суспільства. Таким чином, модель бажаного соціального порядку Ш. Фур'є враховує корисливу природу людини: корисливі пристрасті мали задовольнятися із вигодою для суспільства загалом, а також виступати джерелом його розвитку.

Р. Оуен вважав за необхідне застерегти проти насильницького зламу суспільного життя, що його загрозу несло зростання злиднів та деморалізації трудящих верств внаслідок нерівномірного розподілу приватної власності: "Я бачив бідні й робітничі класи, котрі живуть за таких умов, що природно супроводжуються стражданнями для них самих і для їхніх нащадків; якщо ці умови існуватимуть і надалі, то вони деморалізують суспільство і призведуть до насильницького повалення усієї соціальної системи" [12, с. 131]. Для запобігання насильницькому докорінному перетворенню суспільного устрою пропонується вжити низку дієвих заходів щодо поліпшення умов життя загалом та відвернення його руйнівного гніву. Такі помірковані, реформістські, а не революційні погляди аргументовано тим, що насилля не може стати опертям у розбудові сталого справедливого устрою суспільства:

"... хоч би якими безумними, непослідовними та згубними були існуючі системи соціальної організації суспільства, їх не можна руйнувати руками людей некомпетентних і грубих. Кожен передчасний та нерозумний крок може відволікти здійснення наших найбільш обґрунтованих надій та позбавити кілька майбутніх поколінь того щастя, що ним інакше ми й наші діти могли б широко користуватися" [13, с. 148].

Бажані суспільні зміни мають визріти передусім у головах переважної більшості громадян, і лише за згоди останніх можливе суспільно корисне здійснення цих змін. В іншому разі спроби перетворень можуть лише призвести до ще більшого розбрату в суспільстві. Відтак, приватна власність, за переконанням Оуена, має жжити сама себе еволюційним шляхом: "Теперішня приватна власність, яка є набутою і якою володіють на підставах звичаїв та навичок старого суспільства, має вважатися священною, поки власники не

виявлять, що вона цілковито марна і не становить мінової вартості унаслідок тієї легкості, з якою буде вироблятися для всіх надлишкове багатство; таким чином, відпадуть стимули для накопичення приватного багатства..." [14, с. 354]. Лише добровільне впорядкування суспільства на засадах рівності та справедливості вможливить уникнення неминучої насильницької революції. Таке виважене ставлення Оуена до приватної власності у практичному сенсі межує з її нищівними оцінками з його боку в теоретичному вимірі. Він однозначно вбачає в приватній власності причину несправедливості, злочинів, злигоднів, гноблення, страждань, обману, шахрайства, егоїзму, обмеженості, невігластва, пихатості, марносластва, брехні, нечуйності. Приватну власність загалом визначено як згубну для людського роду:

"Приватна власність відчужує людські уми одні від одних, слугує постійною причиною виникнення ворожості в суспільстві... Вона слугувала причинами війн у всі попередні епохи відомої нам історії людства і спонукала до незліченних убивств" [15, с. 24].

Оскільки боротьба за особисте збагачення руйнує найкращі й найбагородніші властивості людської природи у межах окремих суспільств і світу загалом, приватна власність цілковито непотрібна і є нічим не виправданим злом. Як запевняє Оуен, поки людський розум не визволиться від безглуздої влади грошей, світ буде схожим на велику божевільню, що постійно вибухає безладом і розбратом [16, с. 170]. Відтак, раціонально впорядковане суспільство майбутнього повинно позбутися приватної власності та супутніх їй негараздів і облаштувати натомість науково-обґрунтовану систему суспільної власності. За винятком предметів особистого вжитку, все має перетворитися на суспільне надбання. Повна рівність згідно з віком стане запорукою справедливості, єдності, доброчесності і сталого щастя. У підсумку, як сподівався Оуен, "економія часу, праці та капіталу за умов суспільної власності порівняно із приватною перевершить усе, що людський розум може собі уявити" [15, с. 25–26]. Можливість таких звершень пов'язана з облаштуванням великих об'єднаних сімейств із достатньою кількістю землі та працелюбністю, що мало б за задумами вможливити їх самозабезпечення, духовне вдосконалення та цілковиту застосовність їхніх здібностей. А необхідну землю належало викупувати за справедливою ринковою ціною у її чинних приватних власників. Тобто йшлося про необхідність передусім революції не в суспільстві, а у свідомості людей [16, с. 183]. Зміна поганих суспільних порядків на добрі мала здійснюватися суто в мирний спосіб, ненасильницькими діями та мірою готовності широких верств людей жити за нових умов.

П.Ж. Прудон широко відомий передусім своїм категоричним твердженням: "Власність є крадіж" [17, с. 14]. У перебігу його обґрунтування він піддав сумніву положення теорії природних прав та суспільної угоди про всезагальне визнання приватної власності внаслідок укладення такої гаданої угоди: "...виправдавши власність всезагальним визнанням, тобто рівністю, ми ви-

мушені виправдовувати нерівність умов власністю. Із цього зачарованого кола нема виходу" [17, с. 70]. Зміст угоди, нібито, передбачав визнання власності за умови забезпечення рівності прав. Але оскільки люди вже визнали нерівномірно розподілену власність, відсутнє дійсне втілення рівності. За такого порушення угоди власність постає узурпацією.

Прудон робить спроби довести "неможливість власності" через її несправедливість. Несправедливість тут, на його думку, виявляється у негативних наслідках існування приватної власності. "Власність неможлива" тому, що вона: а) "смертоносна"; б) "розкладає суспільство"; в) "породжує тиранію"; г) "є запереченням рівності"; д) "бо її здатність до накопичення безмежна, між тим як матеріал для цього накопичення обмежений" [17, с. 109–157]. Власність не лише вможливує уживання і використання привласненого, а й дає змогу надуживати своїми виключними повноваженнями власника. Цілком відповідними такому баченню властивостей власності є її визначення: "Власність є привласнене власником ні на чому не засноване право (*droit d'aubaine*) власника на річ, відзначену ним його печаткою" [17, с. 110]. Концепт "*Droit d'aubaine*" позначав право короля Франції на майно іноземця, що помер на французькій території. Згадкою цього юридичного артефакту підкреслено випадковість приватної власності загалом.

Разом із тим Прудон негативно оцінює і соціальну протилежність власності – спільність (комунізм): "Власність веде до експлуатації слабого сильним, спільність же – до експлуатації сильного слабким" [17, с. 183]. В обох випадках ідеться про насилля і пригнічення: у першому випадку зловживання та визиск, у другому – деспотичне усереднення і зведення до одноманітності. За схвальної оцінки кінцевої мети обох цих способів соціального упорядкування суспільства одночасно зазначено згубність їх практик:

"Те, чого хочуть комунізм і власність, добре, але те, до чого вони ведуть, недобре. Чому? Тому що і те й інше є виключними й не визнають, кожне зі свого боку, двох елементів суспільства. Комунізм заперечує незалежність і пропорційність, власність же не відповідає вимогам рівності та закону" [17, с. 197].

Тут, по суті, йдеться про дилему свободи і рівності, дилему, яка не має однозначно єдиного вдалого розв'язання. Власність є умовою свободи та чинником нерівності, спільність (комунізм) є умовою рівності та чинником несвободи. Прудон пропонує власне розв'язання цієї дилеми, яке вбачає в індивідуальному володінні: "Індивідуальне володіння є необхідною умовою соціального життя; власність вбиває життя... Володіння відповідає праву, власність ворожа йому" [17, с. 200]. Він закликає знищити власність та зберегти володіння. На його, думку, це вможливить поєднання позитивних рис власності та спільності, а також унеможливить дію їхніх негативних властивостей. З індивідуальним володінням пов'язані сподівання на докорінне покращання соціального устрою – законів, уряду, господарства та установ.

Загалом єдино справедлива, істинна та можлива форма суспільства вбачається у вільній асоціації на засадах рівності засобів виробництва та рівноцінності обмінюваних продуктів.

Таким чином, основоположники вчень утопічного соціалізму доби Нового часу загалом обґрунтовували необхідність викорінення приватної власності з огляду на її суспільно-руйнівні властивості. У такий спосіб приватна власність була інтелектуально делегітимована, оскільки на підґрунті утопічно-соціалістичних ідей, переконливої логіки та раціональності аргументації соціалістів-утопістів відбувалися становлення та розвиток нелегітимності приватної власності, тобто суб'єктивно усвідомлюваних людьми незаконності, неправомірності, неприйнятності або невиправданості цього соціального явища та супутніх йому суспільних негараздів. Згодом розглянутий ідейний спадок утопічного соціалізму набував певного ідеологічного та практичного втілення в перебігу подальшого історичного розвитку людства.

Водночас соціалісти-утопісти визначили передумови легітимації приватної власності в суспільстві, що відбувалася всупереч зумовленим нею очевидним суспільним негараздам: людські переконання як підвалини існування приватної або суспільної власності (В. Годвін); продуктивність приватної власності, її сприяння росту суспільного багатства та свободі промисловості як передумови прийняття її суспільством (А. Сен-Сімон); формування "духу власності", соціальні гарантії незаможним та солідарність як умови суспільного визнання приватної власності (Ш. Фур'є); свідомість та звички людей, звичаї суспільства як підвалини приватної власності (Р. Оуен); свобода людей та пропорційний розподіл життєвих засобів як позитивні риси приватного володіння, що вможливають виправдання його існування (П.Ж. Прудон). У цих ідеях розкрито механізми легітимації приватної власності, що можуть бути дієвими і за сучасних умов.

Разом із тим, на підґрунті творчого спадку соціалістів-утопістів та представників інших напрямів соціально-філософської думки у 1830–1840-х рр. постала соціологія. Функція соціології як науки полягає у здійсненні систематичного та практично орієнтованого вивчення суспільства з огляду на необхідність розв'язання в ньому із найменшими втратами проблеми забезпечення соціального порядку як доладного поєднання його складових частин у цілісний життєздатний організм задля повноцінного існування та розвитку. Відтак значний науковий інтерес становлять також соціологічні інтерпретації приватної власності та її суспільного визнання, що виникли на підґрунті зазначених вчень утопічного соціалізму. Зміст цих соціологічних інтерпретацій стане предметом подальших розвідок.

1. *Ворона В.* Власність і право власності / В. Ворона // Розвиток соціалістичної власності та вдосконалення виробничих відносин / М. Погорелов, О. Тараненко, В. Ворона. – К. : Вид-во Київ. ун-ту, 1971. – С. 43–55.
2. *Ворона В.* Економічний зміст власності / В. Ворона // Розвиток соціалістичної власності та вдосконалення виробничих відносин / М. Погорелов, О. Тараненко, В. Ворона. – К. : Вид-во Київ. ун-ту, 1971. – С. 7–26.
3. *Ворона В.* Концепция хозяйствования (политико-экономический аспект) / Ворона В., Канищенко Л., Пахомов Ю. – К. : Вища шк., 1989. – 362 с.
4. *Задорожний Г.В.* Собственность и экономическая власть / Задорожний Г.В. – Х. : Основа, 1996. – 144 с.
5. *Коцюбинський В.Й.* Привласнення: соціальні аспекти / В.Й. Коцюбинський. – К. : Укр. центр духов. культури, 1999. – 230 с.
6. *Домашенко М.В.* Власність і право власності : нариси з історії, філософії, теорії і практики регулювання відносин власності в Україні / М.В. Домашенко, В.Є. Рубаник. – Х. : Факт, 2002. – 550 с.
7. *Годвин В.* О собственности : пер. с англ. / В. Годвин – М. : Изд-во Академии наук СССР, 1958. – 260 с.
8. *Сен-Симон А.* Взгляд на собственность и законодательство / Сен-Симон А. // Избранные произведения : пер. с франц. – М. ; Л. : Наука, 1948. – Т. 1. – С. 350–427.
9. *Фурье Ш.* Об анархии в хозяйстве и науке / Фурье Ш. // Избранные сочинения ; пер. с франц. – М. : Изд-во АН СССР, 1954. – Т. 4. – С. 387–429.
10. *Фурье Ш.* Новый хозяйственный и социетарный мир: пер. с франц. / Фурье Ш. // Избранные сочинения ; – М. : Изд-во АН СССР, 1954. – Т. 4. – С. 7–282.
11. *Фурье Ш.* Новый хозяйственный и социетарный мир, или открытие способа привлекательного и природосообразного труда, распределенного в сериях по страсти : пер. с франц. / Фурье Ш. // Избранные сочинения. – М. : Изд-во АН СССР, 1954. – Т. 3. – С. 5–595.
12. *Оуэн Р.* Дальнейшее развитие плана, содержащегося в докладе Комитета Ассоциации для облегчения положения промышленных и сельскохозяйственных рабочих / Р. Оуэн // Избранные произведения : пер. с англ. – М. ; Л. : Изд-во АН СССР, 1950. – Т. 1. – С. 109–139.
13. *Оуэн Р.* Описание ряда заблуждений и бед, вытекающих из прошлого и настоящего состояния общества : пер. с англ. / Оуэн Р. // Избранные произведения. – М. ; Л. : Изд-во АН СССР, 1950. – Т. 1. – С. 140–156.
14. *Речь Р. Оуэна* в Учреждении на ул. Шарлоты, 12 февраля 1831 г. / Оуэн Р. // Избранные произведения : пер. с англ. – М. ; Л. : Изд-во АН СССР, 1950. – Т. 1. – С. 349–355.
15. *Оуэн Р.* Из книги о новом нравственном мире / Р. Оуэн // Избранные произведения ; пер. с англ. – М. ; Л. : Изд-во АН СССР, 1950. – Т. 2. – С. 5–115.

16. Оуэн Р. Революция в сознании и деятельности человеческого рода, или грядущий переход от неразумия к разумности / Р. Оуэн // Избранные произведения : пер. с англ. – М. ; Л. : Изд-во АН СССР, 1950. – Т. 2. – С. 116–303.
17. Прудон П.Ж. Что такое собственность? Или Исследование о принципе права и власти; Бедность как экономический принцип; Порнократия или женщины в настоящее время : пер. с франц. / Прудон П.Ж.– М. : Республика, 1998. – С. 6–202.

Додатковий список літератури

1. Vorona V. Vlasnist' i pravo vlasnosti / Pogorjelov M., Taranenko O., Vorona V. // Rozvytok socialistychnoi' vlasnosti ta vdoskonalennja vyrobnychyh vidnosyn. – К. : Vyd-vo Kyi'v. un-tu, 1971. – S. 43–55. [in Ukrainian]
2. Vorona V. Ekonomichnyj zmist vlasnosti / Vorona V., Pogorjelov M., Taranenko O. // Rozvytok socialistychnoi' vlasnosti ta vdoskonalennja vyrobnychyh vidnosyn. – К. : Vyd-vo Kyi'v. un-tu, 1971. – S. 7–26. [in Ukrainian]
3. Vorona V. Konceptyja hozjajstvovanyja (polytyko-ekonomycheskyj aspekt) / Vorona V., Kanyshhenko L., Pahomov Ju. – К. : Vyshha shk., 1989. – 362 s. [in Russian]
4. Zadorozhnyj G.V. Sobstvennost' y ekonomycheskaja vlast' / Zadorozhnyj G.V. – H. : Osnova, 1996. – 144 s. [in Russian]
5. Kocjubyns'kyj V.J. Pryvlasnennja: social'ni aspekty / V.J. Kocjubyns'kyj – К. : Ukr. centr duhov. kul'tury, 1999. – 230 s. [in Ukrainian]
6. Domashenko M.V. Vlasnist' i pravo vlasnosti : narysy z istorii', filosofii', teorii' i praktyky reguljuvannja vidnosyn vlasnosti v Ukrai'ni / M.V.Domashenko, V.Je.Rubanyk. – H. : Fakt, 2002. – 550 s. [in Ukrainian]
7. Godvin V. O sobstvennosti : per. s angl. / V. Godvin – М. : Izd-vo Akademii nauk SSSR, 1958. – 260 s. [in Russian]
8. Sen-Simon A. Vzglyad na sobstvennost' i zakonodatel'stvo / Sen-Simon A. // Izbrannye proizvedeniya : per. s franc. – М. ; Л. : Nauka, 1948. – Т. 1. – С. 350–427. [in Russian]
9. Fur'e Sh. Ob anarhii v hozjajstve i nauke / Fur'e Sh. // Izbrannye sochinenija ; per. s franc. – М. : Izd-vo AN SSSR, 1954. – Т. 4. – С. 387–429. [in Russian]
10. Fur'e Sh. Novyj hozjajstvennyj i societarnyj mir: per. s franc. / Fur'e Sh. // Izbrannye sochinenija. – М. : Izd-vo AN SSSR, 1954. – Т. 4. – С. 7–282. [in Russian]
11. Fur'e Sh. Novyj hozjajstvennyj i societarnyj mir, ili otkrytie sposoba privlekatel'nogo i prirodosoobraznogo truda, raspredelen'nogo v serijah po strasti : per. s franc. / Fur'e Sh. // Izbrannye sochinenija. – М. : Izd-vo AN SSSR, 1954. – Т. 3. – С. 5–595. [in Russian]
12. Oujen R. Dal'nejshee razvitie plana, sodержawegosja v doklade Komiteta Associacii dlja oblegchenija polozhenija promyshlennyh i sel'skohozjajstvennyh robochih / R. Oujen // Izbrannye proizvedeniya : per. s angl. – М. ; Л. : Izd-vo AN SSSR, 1950. – Т. 1. – С. 109–139. [in Russian]

13. Oujen R. Opisanie rjada zabluzhdenij i bed, vytekajuwih iz proshlogo i nastojawego sostojanija obwestwa : per. s angl./ Oujen R. // Izbrannye proizwedenija. – M. ; L. : Izd-vo AN SSSR, 1950. – T. 1. – S. 140–156. [in Russian]
14. Rech' R. Oujena v Uchrezhdenii na ul. Sharloty, 12 fevralja 1831 g. / Oujen R. // Izbrannye proizwedenija : per. s angl. – M. ; L. : Izd-vo AN SSSR, 1950. – T. 1. – S. 349–355. [in Russian]
15. Oujen R. Iz knigi o novom nrawstvennom mire / R. Oujen // Izbrannye proizwedenija ; per. s angl. – M. ; L. : Izd-vo AN SSSR, 1950. – T. 2. – S. 5–115. [in Russian]
16. Oujen R. Revoljucija v soznanii i dejatel'nosti chelovecheskogo roda, ili grjaduwij perehod ot nerazumija k razumnosti / R. Oujen // Izbrannye proizwedenija : per. s angl. – M. ; L. : Izd-vo AN SSSR, 1950. – T. 2. – S. 116–303. [in Russian]
17. Prudon P.Zh. Chto takoe sobstvennost'? Ili Issledowanie o principe prava i vlasti; Bednost' kak jekonomicheskij princip; Pornokratija ili zhenwiny v nastojawee wremja : per. s franc. / Prudon P.Zh.– M. : Respublika, 1998. – S. 6–202. [in Russian]

Отримано 17.11.11

В.С. Резник, канд. социол. наук

ДЕЛЕГИТИМАЦИЯ ЧАСТНОЙ СОБСТВЕННОСТИ В УТОПИЧЕСКИХ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИХ УЧЕНИЯХ НОВОГО ВРЕМЕНИ

Статья посвящена интерпретации феномена частной собственности в социальных теориях утопического социализма. Обращено внимание на обоснование положений о социальных дисфункциях частной собственности. Изучена аргументация необходимости упразднения частной собственности.

Ключевые слова: частная собственность, делегитимация, утопический социализм.

Rezник V.S., candidate of sociological sciences

THE DELEGITIMATION OF PRIVATE PROPERTY IN UTOPIAN SOCIALIST DOCTRINES OF A NEW TIME

The article is devoted to the interpretation of the phenomenon of private property in the social theories of utopian socialism. Attention is paid to the justification of the provisions of the social dysfunction of private property. The argumentation of the necessity of the abolition of private property has been studied.

Key words: private property, delegitimation, utopian socialism.